

Titel: Det tredie kritiske Brev til Philopatreias, om hvad der blev forbigaaet i det første, og kunde ikke rummes i det andet, samt om hvad der af u-patriotiske Sættninger, findes indført saavel i hans trende Anmærkninger, som i hans Fortsættelse. Skreven i Klerkerup [...] den 11 Martii 1771. Fra Philodaneias.

Citation: "Det tredie kritiske Brev til Philopatreias, om hvad der blev forbigaaet i det første, og kunde ikke rummes i det andet, samt om hvad der af u-patriotiske Sættninger, findes indført saavel i hans trende Anmærkninger, som i hans Fortsættelse. Skreven i Klerkerup [...] den 11 Martii 1771. Fra Philodaneias.", i *Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 1, ?, 1771, s. 1*. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_001-shoot-workid1_001_007.pdf (tilgået 07. maj 2024)

Anvendt udgave: Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 1

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Det Tredje kritiske Brev til Pilopatreias, om hvad der blev forbigaaet i det

første, og kunde ikke rummes i det andet, samt om Hvad der af u-patriotiske Sættninger, findes indført saavel i hans Trende Anmærkninger, som i hans Fortsættelse.

Skrevet i Klerkerup ved Clerichsborg Landevej, og bortsendt med Post-Rytteren Klerophilus den II Marti 1771.

Fra

Philodaneias.

Trykt i Nye Clerichsstad 1771.

2

Veritas odium parit ☹: Sandhed er en Hiertelig god, ja! en saare Dyrebar og ædel Ting; men ilde, at den ikke maa høres, at den er saa meget forhadet, at den er saa ilde lidt, og at den, der siger Sandt, faaer som oftest en brodden Pande; Thi hvad er Sandhed? hvad er Sandhed & c.

Det, som er skrevet, er ret, ja! Sandheds Ord Sal. Præd. 12 Cap. 10 v.

Forfægt Sandheden indtil Døden, saa skal den Herre Gud stride for dig Syr. 4 Cap. 21 v.

3

Hr. Philopatreias!

Mit andet Brev af 18 passato sluttede jeg med vore ærværdige Herrer Provster, efterat jeg deri hævder betydet min Herre, at Hovmod kunde ligesaa lidet med nogen Grund imputeres denne hæderlige Orden i Særdeleshed, som ellers vores heele Danske og Norske Geistlighed i Almindelighed, uagtet Bitterhed, Ondskab og Ufornuft har skiærpet deres Pen til saa ublue at skrive dette store: Nigrum Theta, og at udstyde denne ravnsorte Beskyldning, som den giftigste Piil, imod den Geistlige Stand; Men jeg tænker, at Piilen,

4

der blev stude løs paa en klippefast staaende Stand, er straxen bleven drevet tilbage, og har til Beskiæmmelse saaret sin egen Skytte; i det ringeste er mit første Brev vel bleven Dem til en Laas paa Deres Mund, saa at De aldrig aabner den meere med denne Beskyldning; Thi i fornævnte Brev blev den grundig og med Overbeviisning noksom igiendrevet og gjort til intet.

Dette mit tredie Brev maa jeg ogsaa ligeledes begynde med de samme Mænd, som jeg sluttede mit andet med, nemlig med Provsterne, naar jeg ellers skal, som jeg visselig maa endnu fremdeles røre lidet ved Giærighed, en saa skændig Last, som min Herre ligesaa fræk og stammelig har uden mindste Grund indvæltet paa Geistligheden, og bestyldt den Geistlige Stand for; Thi endskiønt jeg i mit første Brev har igjen med grundig Demonstration og Overbeviisning plat afvæltet denne hastige Last fra Geistligheden, og tydelig viist, at der gives end ikke engang nogen Leylighed eller den mindste Anledning for Geistligheden eller for Geistlige

5

Embedsmænd til at udøve nogen Giærighed, eller til paa nogen Slags Maade af Giærighed at søge utilladelig Interesse, efterdi de har og faaet i Løn og Indkomst for deres Embede slet intet meere, end deels hvad dem er tillagt, og deels hvad got Folk i Offer og Gave vil unde dem; Thi uden for deres Embede har og veed de af ingen andre Næringsveye at betræde, og med verdslige Ting maa de sig ikke videre befatte, end saavidt Loven tillader dem; saa at de end ikke paa nogen Maade kan fortjene mere, end hvad de i deres Kald og Embede skal arbejde for; Saa maae jeg dog her gjøre en liden Limitations Digression, og sige, at dersom nogen Embedsmand i den Geistlige Stand skulde blive givet Anledning til Giærigheds Udøvelse, saa maatte det allene være Provsterne; thi de ere ikke allene Dommere i Geistlige Sager, naar saadanne existerer og forefalder, som de skal decidere i og paakiende; og monne der nu ikke ligesaavel tør blive udsat Garn og Snarer for disse Geistlige, som for andre verdslige Dommere? Monne der ikke torde her blive gjort et Forsøg paa disse Dommere, for at see

6

og erfare, om enten Ærlighed eller Giærighed maatte være deres Hoved-Character? ja! monne ikke den skyldige Part vilde ogsaa her købe sig Retten til, byde sig til at bestikke disse Slags Dommere, og med en krum Haand see at vinde dem til at høye Retten og at være den favorabel og partisk i Dommen. Men ligesom der i den verdslige Circul kan være mangan en retsindig Samvittigheds Dommere, der hader saavel Giærigheds Last selv, som den Skiænk og Gave, der bydes ham for Rettens Bøjelse; Saa garanderer jeg ligesaa meget for disse Geistlige Dommeres, de Herrer Provsters Retfærdighed og Redelighed i Dommens Handel, at de aldrig af Giærighed lader Myndten forblinde sig, eller nogensinde besmittes med Skiænk og Gave, for at Dømme Ret at være Uret, og Uret at være Ret.

O! Ney; Thi skal endskiønt disse Mænd endelig til at dømme i de for dem indstævnte Sager, og Sagerne ere af den Consequence og Beskaffenhed, at de ikke uden Dom kan blive bilagte, eller Parterne blive i Mindelighed foreenede, som disse Dommere dog først gjør sig

7

ald muelig Flid og Umage, for ved deres Mediation at see trosset et Forlig imellem; Saa afsiger de da en retfærdig Dom, en Dom, som er grundet paa Lov, Ret og Billighed, og hvori de ikke vitterlig og forsætlig foruretter nogen af Parterne; Thi de veed, at de holder Dom, ikke for Menniskene, men for Herren, og at de for deres saavel Himmelske som jordiske Overdommere, skal forsvare deres Dom; og derfor seer disse Dommere vel til, hvad de gjør og foretager sig paa Domstoelen, helst da denne Herrens alvorlige Befaling staaer dem altid indpræntet i Hiertet: I skal ikke gjøre Uret i Dommen! I skal ingen Person ansee i Dommen; thi Dommen hører Gud til, 3 Mos. Bogs 19 Cap. 15. og 5 Mos. B. I Cap. 7 v. ; Thi, om endog en Provst, der som Sætte-Provst eller constitueret Dommere, skal til endelig Afgjørelse paakiende en imellem en anden Provst og en Præst opkommen Tvistighed, vilde under fire Øyne saaledes udlade sig for Præsten og sige: I veed jo, at jeg er ogsaa Provst ligesom Eders Contrapart, og altsaa maa jeg holde med Eders Provst, og ikke med Eder, som er kun

8

Præst; men plat dømme Eder imod, naar I ikke vil beqvemme Eder tii at følge det Raad, som jeg nu her giver Eder; thi den Provstelige Respect og Værdighed, kan I vel tænke, at jeg maa handthæve og foutenere & c. da skal man ikke regne dette saa Nøye; thi det kan allene ikkun være pro forma : paa Skrømt en liden Trusel til at skræmme og forblusse Præsten med. Hiertet kan dog meene andet; og Dommen maa desuagtet dog grundes paa Lov og Forordninger og indrettes efter Sagens Beskaffenhed, Billigheds Medfør og Vidnernes giorte Forklaring.

Jeg veed ellers meget vel (Jeg har selv med mine egne Øren hørt) Juristers og Procutores Raisonoments og Critiqver om en Geistlig Ret: der er kun en Provste-Ret, siger de, alt det, der kan siges derom, er dette: at det er kun en Provste-Ret; ligesom at en Provste-Ret var ingen Ret, og ligesom at Iustitien blev i denne Ret ikke ligesaa got og vel administreret, og Retfærdigheds Regler iagttaget her, som i andre verdslige Retter; Men mueligens er Slags Piqvanterie forleder

9

Procuratorerne til at criticere og raisonere saa haanlig om en Provste-Ret, fordi de faaer ingen Tilladelse til, der at bruge nogen Kroglove, Rabulisterie og Krumspring, eller paa sophistisk maade under deres procedure at spillfægte med Retten, som endeel af dem ligesom prætenderer, at have Hævd og privilegium til: da der dog ved en meget vel bekiendt Forordning (foruden andre fleere) saavelsom ved Loven er bleven sat en Dæmning for ald saadan scholastisk Tingstudie med vidtløftig Væv og Sniksnak, som mangan Gang skeer ligesaavel hen i Taaget, som til Rettens Forvildelse; Saa at De, Hr. Philopatreas! maa undskylde og forsvare en Dommere saa meget, som De vil; ligesom De og i Deres første Fortsættelse vil især have den ellers i sit Embede saa brave Mand, Byfogden i Kiøbenhavn (ham, jeg har ald Ære og Egard for) heri Undskyldt; Saa kan jeg dog ikke altid følge dem i dette Spor, og heri holde Dommere gandske undskyldt; Thi min Herre, der

udgiver sig selv for en Jurist, veed nok, ligesaavel som jeg og ventelig bedre end jeg, at en Dommere har dog saa megen Auctorité og Myndighed, at han kan befale Pro-

10

curarorerne, at fremlegge deres agtende skriftlige Qvæstioner, saavel til Parterne, som til Vidnerne; at han kan forbyde Procuratorerne at forlede og forvilde Vidnerne, at legge Vidnerne de Ord i Munden, som de gjerne vil have udsagt; og ellers at fordreye deres Ord og Udsigende, samt efter deres eget Gefal til deres paatagne (og undertiden uretfærdige) Sags Maintinade og Styrke at gjøre en vrangelig og urettelig Forklaring derover. At han kan formeene Procuratorerne en vidtløftig og Sagen uvedkommende Protocollation, der som oftest tiener kun som Fylde-Kalk i Protocollen, deres Principaler kun allene til derved at bringe i desto større Bekostninger med Penges Udgivter til Rettens Skrivere; ja! at han end og, til at forekomme Procuratorernes vidtløftige Snak i Protocollen, kan paalegge Procuratorerne først og forud at sige sig, hvad de agter at lade prorocollers; hvorefter Dommeren kan da tage de best eragtede Messures enten til selv at lade deres agtende tilføre ad Protocollum, eller og at tillade Procuratorerne det at gjøre; og endelig, at han, naar Procuratorerne, efter en og an-

11

den til dem forgiæves gjordte Erindring, vil bruge deres sædvanlige Maximer, sætte sig ligesom paa Bagbeenene imod Dommeren, og ikke holde sig inden de ved Loven og saa mange Forordninger dem foresatte Skranker, men bliver alt ved uden Respect for Retten at exercere Deres rabulistiske Mundhuggerie, og imellem at hoppe og springe, støde og stampe, eller at slaee om sig og kaste med Hovedet, som Hestene i Bremse-Tiden, kan deels mulctere dem, og deels plat Viise dem af og ud fra Retten; i hvilket sidste Fald jeg seer ikke rettere, end at jo Dommeren meget gjerne kan forsvare at antage straxen en anden skikkelig og sindig Procurator til at plaidere Sagen i den eller de fra Retten efter Fortieneste udviiste uregierlige Procurators Stæd, naar han ikke selv vil paatage sig Sagens Undersøgning paa den korteste, som den retteste og beste Maade. Dersom jeg paa det samme var (som jeg dog nu aldrig bliver) Byefoged i Kiøbenhavn eller der Præsiderede i nogen Under-Ret, da vilde jeg vel see at kunde lære de egensindige Procuratorer quid juris, og viise dem, hvad deres Procurator-Pligt og Em-

12

bede er, og fører med sig; de maatte end vimse, kimse og brimse saa meget som de vilde; nok: at, naar de vigede af fra den rette Vey, vilde de Fattige ikke blive dem liden Tak skyldige.

Men for at komme igien til Geistliggeden, eller nu rettere sagt den Orden og Classe af Geistligheden, som kaldes Provsterne, da er det nu Msr. Philopatreas bekiendt, at disse Mænd ere ikke allene (som melt) Dommere i Geistlige Sager, men jeg har endog i mit andet Brev communiceret dem og skrevet, at Provsterne ogsaa ere Skifte-Forvaltere i de Geistliges Stervboer; og nu veed joe min Herre ligesaavel som jeg, (i anden fald vil jeg sige Dem) hvad for en rum og vid Mark der er for Skifte-Forvaltere til at vanke omkring paa, naar de har Lyst til at udøve Giærighed, og lade giærigheds Aand beherske deres Hjerter; I Sandhed Viiser Giærighed dem meere end en Vey og aabner dem flere end en Dør til at faae meelet deres Kage og gjordt deres Snitter, naar de ellers uden Samvittighed og uden nogen Betænkning har Lyst til at forurette Enker og

13

Faderløse; thi min Herre veed joe, at efter død Mand, som har efterladt sig Midler, indfinder sig gjerne mange Arvinger; Men Skifte-Forvalterne indfinder sig dog gemeenlig allerførst, og gid de ingensteds uberettiget vilde Arve allermest, og tage deres Broder- og deres Syster-Lod baaførst og sidst; imidlertid gives dog Skifte-Forvaltere baade den største som den første og sidste Leylighed til paa adskillige facong at gjøre en utilladelig coup og af Giærighed (naar de ellers deraf drives) at exerere nu et og nu et ander Puds til at kunde profitere af og finde deres Regning ved. Thi jeg ponerer (a) at i et Stervboe efter død Mand forefinder Skifte-Retten endeel couranter og reede Penge og dem tager Skifte-Retten som Stervboets Courator til sig, paa den Grund og i medhold af Loven, at de samme skal der staae inseqvestro og deposito eller der best være i Sikkerhed og Forvaring, imedens Stervboet er under Behandlig og indtil Skiftets endelige Slutning, men imidlertid presenterer sig her den første Leylighed for Skifte-Retten til uformærkt at kunde spille en interesseret Rulle og bruge et Kneeb til at lade disse

14

Penge saalænge, indtil Skiftet vorder bragt til ende, circulere omkring paa Vexler og interesse deraf trækkes uden just at beregne Stervboet samme interesse til Indtægt; og gid aldrig Giærighed var af nogen Skifte-Forvalter i dette Stykke bleven udøvet! Det er ubilligt, at de i et Stervboe forefundene Couranter skal henstaae frugtesløse, men der er derimod billigt at Frugten deraf bør komme Stervboet til beste. Jeg ponerer fremdeles (b) at straxen efter Stervboets Madning og Registering med videre bliver der af Skifte Retten hastet og drevet paa at faae heele Stervboet og alt dets Tilhørende af faste Eyendomme og Løsøre

forauctioneret og bragt i Penge og Pengene indleveret i Skifteretten for der desto bedre at være i Sikkerhed tillige med de andre; Men Hr. Philopatreas! maa De ikke tilstaae, at Skifte-Retten gives her atter en nye, og meere fordeelagtig end den første, Leylighed til at kunde slibe og bruge sig, saa meget, som mueligt er, med at faae saadanne anseelige Capitaler ved Jøder og andre Commissionairer i en hast udsatte paa Rente, og saa siden at putte Renten i sin Lom-

15

me uden til Stervboet eller den dødes Arvinger just at behøve noget Regnskab for samme at aflegge; hvem veed og, at saadanne Kneeb kan practiceres? Den Eenfoldige, som selv er Ærlig, troer og tænker ogsaa alle andre til at være ligesaa ærlige. Men posito, non concessio! at nogen Skifte-Forvaltere vare nu end og lige saa giærige, som de her finder den beqvem, Leylighed til at udøve Giærighed, mener da min Herre ikke, at de under adskillige prætexter og ogsaa Lovsynlige grunde kunde i lang Tid trainere med Skifte-Behandling uden at haste med Skifters slutning og tilendebringelse for i Endeel ja! heele 4 a 6 og fleere Aaringer (naar det er dem der om at gjøre) at kunde endskiønt paa uretmæssig Maade, trække Renter af saadan en indehavende Stervboets Capital, hvad enten Arvingerne matte være Myndige eller Umyndige, end sige, naar slet ingen Arvinger anmeldte sig i Stervboet; Joe! Joe! det kunde gjerne gaae an, helst naar og hvor enten en Skifte-Ret staaer saa got som under ingen Øvrighed eller nogens inspection, eller en Skifte-Forvalter har lidet eller intet at befrygte sig for sin

16

rette vedkommende øvrighed, naar hans Øvrighed bryder sig kun lidt eller intet om ham eller hans Skifters administration, og seer ham ikke synderlig paa Fingerene til at have den fornødne Indseende med ham ved hans Stifte-Forvaltninger.

End videre vil jeg ponere (c) at dette Stervboe er af megen vidtløftighed og at der i Skifte-Retten anmelder sig mange Creditorer med deres Krav og Regninger, hvoraf nogle kan være rigtige og af Stervboets Couratorer eller Arvinger tilstaaes, og andre igjen ikke saa rigtige eller beviiselige og derfor med protest bliver modsagt; Men Hr. Philopatreas! existerer ikke just herved endnu en beqvem Leylighed for Giærige Skifte-Forvaltere til at kunde gjøre et nyt Snit og bruge et sneedigt Kneeb, som ikke saa lettelig af nogen skulde kunde mærkes; thi naar en Creditor fornemmet, at her gøres ham difficulterer af Skifte-Retten; hans Kravs rigtighed bliver ham disputeret, hans Regning i et og andet imodsiget, og hor raabes immer paa disse Lovens Ord: at hvo der Gield

17

vil Kræve efter død Mand, bør sit Krav lovlig at beviise, og kommer (mærker han) til ingen hastig Endskaab med viidere; saa tænker han ved sig selv saa meget: at det er bedre at tage noget end intet og bedre at faae dette noget strax end ellers maaskee seent eller aldrig; Og for da at komme ud af alting med Skifte-Retten, faaer han i sinde at eftergive en tredie eller fierde Part af sin indgivne Regning, imod at faae sig strax den det øvrige udbetalt, og naar ingen Øren synes at være aaben til at høre dette Tilbud, saa tør han end og slaae halvparten af paa sin Regning og dog udgive sin Kvittering for Regningens fulde Summa; og hvilken en Giærig og Uretfærdig Skifte-Forvalter skulde nu vel ikke her vilde betiene sig af Leyligheden og accepters slikt et Tilbud, hvorved heel uformærkt og sneedig kan gøres saa stort et Snit, som Giærighed viises Vey til og den Skielm Per Nefas gaaer til haande i; Men fra hvem gaaer dog i saadant fald disse og andre fleere saadane ulovlige Snitter? O! fra ingen uden fra Stervboet og Stervboets Arvinger, fra Umyndige og Faderløse. Dog, de redelige og retsindige Skif-

18

te-Forvaltere (thi de ere ikke heller alle enten Giærige eller Uretfærdige) gjør sig Samvittighed over paa denne og andre Maader at forurette et Stervboe, og til dets forurettelse at udøve Giærighed, uagtet Leylighed dertil kunde gives dem endog ret i Hænderne.

Endelig vil jeg ogsaa ponere (d) at Skiftet i et Stervboe skal omsider efter nogle eller mange Aar (jeg veed de Skifter der har henstaaet i 10 ja endog i 12 Aar uafgjorte og usluttede) sluttes, og et Skifte-Brev in forma probanti udstædes, som de nærmeste Arvinger skal efter Lovens Bydende til deres Efterretning om Stervboets Behandling extraderis; Men veed nu min Herre selv, at vi haver adskillige habile og færdige Skrivere, der ret excellerer i Skrivning og Skrивerie; da haver vi og iblant Skifte-Forvaltere, hvorafde allerfleeste ere tillige Skifte-Skrivere, mange saadanne, som i skrivning giver de allerbeste Skrivere slet intet efter eller forud, og vist, maa jeg sige, at dersom disse Skifte-Forvaltere ere nu meget Giærige og Vinde-Syge tillige, da gives dem her en ønskelig

19

Leylighed til ret at Viise og exercere deres Kunst, Thi det er dem ikke saa vanskelig en Sag at gjøre syv Alen lange Bogstaver heele veyen igiennem, naar og saa længe de skriver paa et Skifte-Brev, og derfor skulde

undertiden ikke mange paa en Miile Veys nær eller længere, kunde sige, hvilket af to er længst, enten et Bogstav i et Skifte-Brev eller en Reebslager-Bane; Og i hvorvel vi haver en Forordning, som fastsætter og siger, hvor mange Linier Skrivere skal skrive paa en Foliant-Side; Saa bryder saadan en interresseret Kunst-Skriver sig ikke meget om denne Forordning; thi han veed nok, at ingen vilde tage sig dette uendelige Arbejde paa at tælle ham alle hans paa hver en Side skrevne Linier efter; han kan gjerne skrive en halv Snees Linier ferre end ham er befalet, ja! endog imellem endnu noget mindre, helst naar han kommer til de i Skifte-Retten indgivne Regninger, som skal indlemmes i Skifte-Brevet, og derfor heller ingen under, om der imellem hver en Linie kunde stundum blive et Rum af saadan en Brede, som der er imellem Kallehauge og Kosters Færge eller (for ikke at gaae forvidt med

20

Auxesin i Rhetoriquen) som der er imellem Kiøbenhavn og Christianshavn, naar Knippels Broe er hidset op; Og vil de ikke troe, hvad jeg siger Hr. Philopatreas! Ey! saa giv mig et Besøg! jeg skal da foreviise dem en eg anden Skifte-Act, der giver dem Troen herom i Hænderne og hvori De skal faae at see, at disse enkelte Ord og Stavelser; Jens, Tree, fem, Otto, Ole, ingen og deslige, udgjører hver for sig allene en gandske Linie; og tænk nu engang, min Herre, hvad Fortienester et Skifte-Skriverie kan imponere Skifte-Forvalteren, helst naar Giærighed er Hans Driver-Hjul og han bringer sin Skriver-Kunst til den point og, Høyde, at han for at Viise deri sin Færdighed, som en ret Skrivere og Skrive-Mester, kan skrive og udtrække det paa 12 Ark Papiir, som en anden behøvede neppe meere end halvandet a toe Ark til og tage en halv eller heel Riis Papiir til et Skifte-Brev, som af en anden ærlig og redelig Skrivere kunde rummes paa 2 eller 4 Bøger; I sandhed maa Skifte-Forvalternes Skrivers-Salurium for Skifte-Breve allene være noget anseeligt, og kan endnu blive meere, naar

21

de ret forstaaer Kunsten med at trække Bogstaverne i Alneviis ud; Thi 3 Mark pro Ark er et honet Skrivers-Salarium og kan nok passere; dog det er sandt! Af enhver 3 Mark eller af et hvert i Skifte-Brevet skreven Ark skal erlægges 6 Skilling til Justis-Cassen; Men imidlertid skrev dog mangan en anden Embedsmand gjerne Arket for det halve; Jeg skriver selv mellem Aar og Dag nogle Riis Papiir op, og jeg faaer dog intet for alt mit Skriverie; men ikke desto mindre vil jeg dog for slet intet langt heller Arbejde og være stedse i Arbejde med at skrive, naar mit Embedes Forretninger vil tillade mig det, end ligge paa den lade Side og dermed enten give dem Hr. Philopatris eller nogen anden af deres Sværm anledning til at beskyldte mig, eller for min Skyld andre af min Orden for Magelighed, eller efter deres Sprog, for Dovenskab.

Endnu kunde jeg vel (naar jeg vilde røre noget om de Umyndiges Arve Midler og andet) ponere (e) andre fleere Leyligheder, der falder Skifte-Forvalterne i Hænder og som de gjerne kunde, dersom de ellers vilde, betiene sig af til

22

at slibe, vinde, profitere og trække Penge til sig ved (i hvorvel de Giæriges Mundheld er altid delte: bonus lucri odor ∴ lad trække alt hvad der trække kan! Betiene dig af Leyligheden naar den gives! Tag Skillingen, naar den kan faaes, ligemeget med hvad Kneb og paa hvad Maade det skeer, enten det skeer per fas eller per nefas, enten med Ret eller Uret, og enten Enker og Faderløse maa lide derved eg Sukke derover, eller ikke & c.)

Men Ney! Min Pen maa jeg holde lidt igien paa, og ikke lade den raade sig alt formeget selv; Jeg vil derfor her tie med meget, som jeg endnu kunde baade sige og skrive Thi; de redelige og retfærdige Skifte-Forvaltere vil jeg langt fra ikke Viise hen, paa uretfærdigheds Vey til at udøve Belials Handeler, eller oplyse dem om saadane endn for dem skiulte Kneb og Kunstgreb, som Giærigheds Aand veed at gjøre practicable; Og gid de samme aldrig endnu af uogen Skifte-Forvalter vare blevne practicerede! thi saa vilde, troe mig Hr, Philopatreas! saa vilde visselig ferre Suk være

23

bleven udpresset og ferre Taare udgydet, end som nu skeet er, af saa mange Umyndige og Faderløse, Enker og Forladte; Ney! lad de Redelige blive ved fremdeles at vandre Retfærdigheds Vey! og gjøre hvad ret og billigt er! De taber slet intet derved; De vinder derved Ære og Lov hos Menneskene, og faaer rigelig Løn og Velsignelse af Herren. Og hvad de Giærige, pengesyge og Uretfærdige Skifte-Forvaltere anbelanger, da maatte jeg befrygte, at de, i fald jeg i denne Materie gik videre) vilde saaledes blivet rammet, at de kunde ikke andet end at de (som fans comparasons Ordsproget lyder om Hundene) maatte pibe derved, endsskiønt, naar de vare Fornuftige, gjorde de langt bedre, at de vilde tie stille, bide sig i Læberne og gaae hen at skamme sig til Forbedring, uden oftere i noget Stervboe at bruge deres sædvanlige Kneeb med saa mange slags sneedige hocchus pocchus og dolis malis, som der gives dem Anledning og Leylighed til paa adskillige Maader at kunde exercere, thi practica est multiplex, at transeat!

24

Men hør nu, min gode Hr. Philopatreas, og giv nu meget vel Agt paa alt hvad jeg nu ellers vil sige Dem, naar jeg efter en liden respiration vender mig hen til de Geistlige Skifte-Forvaltere, vore Ærværdige Herrer Provster: Jeg tør i denne hæderlige Ordens Navn og paa dens Vegne frit træde frem og Trodse baade Dem selv min Herre og alle andre af Deres misopatreiske Complot, der skal kunde være i Stand til at overbeviise disse Mænd den slemme Giærigheds Last og beviislig gotgiøre, at de af Giærighed har nogensinde ladet sig forlede til vitterlig at udøve nogenslags uretfærdige Practiqver og underfundige Kneeb og Træk for at giøre ulovlige Snitter og profit i det eller de Stervboer, som har været under deres Skifte-Behandling; Ney! der maa offeere og frembyde sig saa mange Leyligheder; der maa aabne sig saa mange Dørre og viise sig saa mange Veye for Skifte-Forvalterne til Giærigheds udøvelse, som der vil og jeg her oven til har fremsat og ponerer; saa beholder disse Geistlige Skifte-Forvaltere dog altid reene Hænder og uskyldige Hierter, og aldrig betien-

25

ner de sig af de dem givne Leyligheder og anviiste Veye til at antaste og behandle et Stervboe, som (sans comparasons) Hunde antaster, og behandler et Aadsel; thi de river og slider saalænge deri og holder saadant et Huus dermed at deraf bliver slet intet paa det sidste; Og gid! at aldrig noget Stervboe maatte heller i den verdslige Circul saaledes blive behandlet, at det skulde blive opsluget af Skifte-Forvalteren selv eller tilsidst smelte bort imellem hans Hænder: Thi dette har de Geistlige Stervboer aldeles ikke at befrygte i mindste Maade af deres competente Skifte-Forvaltere, der stedse har Ret og Retfærdighed i Øye og derfor ere ogsaa saa ømme og Ømhiertede ved af et Stervboe at tage i Skifte- og Skriver-Salario end ogsaa ikkun det alleene, som Dem mod rette og i følge Lov og Forordninger kan for Skiftets administration tilkomme, end sige, at De paa en halv Skilling nær skulle vidende forurette enten Stervboet eller dets Arvinver, enten Enke eller Umyndige og Faderløse.

26

De gaaer ikke alleene med ald muelig Forsigtighed frem som i andre deres Embeds Forretninger efter Lov og Ritual, saa og sær i deres Skifte-Forretninger efter Loven, de Kongelige Forordninger og andre derom udgangne Rescripter uden vitterlig og forsættelig derfra at viige ud enten til høyre eller venstre Side eller med frie Villie at træde hen paa uretfærdigheds Vey for at giøre enten et eller andet ulovligt Snitt; Men, om De nu end aldrig havde saa mange Øyne omkring sig, som De har, der Lurende seer hen efter Deres Skifte-Behandling, saa tænker De endogsaa ved deres indtrædelse udi et hvert Stervboe, som af Dem skal administreris, paa disse mange Befalinger, som han, der selv er de Faderløses Fader og Enkers Dommere, haver ladet udgaae til dem: En Enke skal I ikke forfordele Jer. 22 Cap 3 v. Skaffer en Faderløs Ret og udfører Enkers Sager Esai. I. v. 17. I skal ikke plage nogen Enke 2 Mos. B. 22 Cap. 21 v. undertrykker ikke Enke eller Faderløs Sach. 7 Cap. 10. v. 0. f.v. og dise Befalinger ligger dem lige saa meget paa Hierte til at efterleve, som det giører dem

27

ont med et eneste Skridt at skulle nogen sinde overtræde de samme.

I den Henseende er det skeet, som jeg, og ogsaa mange med mig, Sandfærdig kan contestere, at adskillige Geistlige Stervboer ere uden nogen deres Udgifter og Bekostninger enten til Skifte- eller Skriver-Salarium bleven Forvaltede, og Skifte-Retten (som Herreds Provsten og tvende tiltagne Præster som Assessorer udgiører) har aldrig taget Skilling eller Skillings værd enten for alle deres til Stervboet giorte Reyser og der holdte Sessioner, eller for ald deres øvrige, i et og alt havde megen Umage med Stervboernes behandling og Skifternes Tilendebringelse, men har heri gandske eftergivet deres Ret og efter omstændighederne enten offereret Enkerne deres fortierne Salaria som en Gave, eller og skienket samme til Børnene, som de ere komne til gode.

Men hvilken, siig mig dog Hr. Philopatreas, hvilken Skifte-Ret veed De, som i den verdslige Kreds har giordt dette, og viist

28

saadan en Christelig ædelmodighed? Mueligens De skal aldrig kunde nævne og opgive mig en eneste uden for den Geistlige circul, og dog tør De være saa ubesindig og skamløs at beskyldte Geystligheden, og altsaa ligesaavel Provsterne som Præsterne for Giærighed; men de maatte være saa giærige, at de toge deres Betalning for den Umage, og ofte megen Sinkelse, Fortræedighed og Uleylighed, som der følger med et Stervboes Bestyrelse og ikke plat skiænkede det bort, som de havde lovlig Adkomst til og retmæssig havde fortient; Og end meere! iblandt andre veed jeg især et meget roesværdigt Exempel, som en mig meget vel bekiendt Provst i lige Begivenhed har givet fra sig paa en ret Ædel og ædelmodig Gierning; Thi da han, som den rette vedkommende Skifte-Forvalter, blev fra en Herredets Præst, der efter sin Hustrues død havde med Samfrænder holdet et lovlig Skifte og deeleet med sine Børn, sendt 20 Rixdaler, hvoraf ham i Salario kunde i et og alt med rette tilkomme 18 a 19 Rixdaler; vilde han ikke tage derimod eller have noget Salarium, men

sender strax Præsten de 19 Rixdaler tilbage og

29

deraf beholder kun den eene Rixdaler, og det kun alleene til dermed at betale en Person for sin umage for at indføre Skifte-Brevet i Herredets Skifte-Protocol! See engang! min Herre, hvilken en ædel Gierning var ikke dette? fortienner den ikke til Mandens ævige Æreminde og Berømmelse her ved denne givne Leylighed at anføres? O! Joe visselig! Hvoe veed og, om andre Skifte-Forvaltere kunde ikke af et saa priseligt Exempel blive encourageret til en lige Ædelmodighed for Eftertiden; Thi den forbigangne Tid og hvad der i den kan af en og anden Skifte-Forvalter i andre Circuler ved udspeculerede Kunstgreb være blevne exerceret og forøvet, vil jeg tie stille med; Thi lad end være, at der skulle nogle sneedige Kneeb nogensinde forhen været brugte, nogle ulovlige Snitter været giorte, nogle uretfærdige Ruller været spillede og nogle uformærkte Skielmstykker været practicerede; da vil jeg, ligesom de min Herre, lade dem her passere som nogle grove Trykfeyl, der under Pressen ere indløbne og kan ikke vel Kradses ud; Ney! quod factum est, infectum fieri neqvit ☹:

giordt Gierning staaer ikke til ændring, og hvad

30

som giordt er, kan ikke blive ugiordt; Saa kan og et Skifte-Brev, naar det har udstaaet sine fatalia appellationis, ikke Uden Kongelig opreysning til omgiørelse paa nye foretages, i hvor Ulovligt det endog maatte været bleven administreret; Men imidlertid vil de vel dog, min Herre, tilstaae mig saameget, at den Barmhiertighed, som en og anden Giærig og Graadig Skifte-Forvalter beviiser imod et Stervboe, er undertiden den samme, som Skader, de saa skadelige og slemme Fugle, beviiser mod et Kirsebær-Træ: de flyver til og fra Træet, saa længe Træet haver et Kirsebær, som de kan nippe af og hukke i sig men siden lader Træet hytte sig selv, som det kan, med sine bare Blade, uden synderlig at see til det, eller saa ofte, som tilsorn, at besøge det, naar det ingen fleere Kirsebær har.

Thi meener de vel, Hr. Philopatreas, at det er kun alleene i den underjordiske Verden at Ravner og Krager ere Skifte-Forvaltere, saasom Niels Klim i sin Reyse-Beskrivelse beretter os. Men! disse slags Rovfugle findes ogsaa i den overjordiske Verden; jeg har paa ad-

31

skillige mine Reyser selv seet dem at holde sig til de henkastede døde Aadseleer, saa længe der har været noget at pille af; Dog, langt fra, at jeg vil ligne alle vore overjordiske Skifte-Forvaltere med disse Rov begærlige Fugle; thi visselig findes der ogsaa i den verdslige Circul ligesaavel nogle Redelige, Retsindige og Retfærdige (om end ikke just saa Ædelmodige og Reasonable) Skifte-Forvaltere, som i den Geistlige; Men i Graadighed og Begiærlighed efter utilladelige Fordeele, saavelsom i Sneedighed og sneedig Listighed til at gjøre ulovlige Snitter giver de Giærige og Uretfærdige Skifte-Forvaltere disse Rovfugle Ravner og Krager lidet eller intet efter; thi naar dem gives Leylighed og de seer deres Ram dertil, da kommer Msr. Per Nefas frem og byder Retfærdighed saalænge at viige af til en Side; saaledes er mig selv bekiendt en fattig gammel Enke der efter hendes Mands død blev af En, endog uberettiget, Skifte-Forvalter saaledes behandlet, at for tvende hos Hende holdte og af Ham oppebaarne Auctioners Beløb og Stervboets Massa har Hun endnu ikke faaet, heller aldrig faaer Reede og Rig-

32

tighed, uagtet der nu er 26 Aar siden Hendes Mand ved døden afgik, og Hun med authentique i hænde havende Documenter og Domme kan beviise, at have 702 Rdlr. tilgode, hvoraf Hun aldrig venter sig 7 Skilling; Jeg vil endda ikke her anføre et andet for mig for nyelig berettet ringe Stervboe efter en Pige, hvis Efterladenskab blev ved Auction udbragt til 75 Rdlr., men efter at Begravelsens Bekostninger 45 Rdlr. vare fradragne, hensmæltede øvrige 30 Rdlr. bort til Skiftets Bekostninger, uden at en eneste Skilling deraf kom Arvingerne til gode; og fra saadan er ringe Stervboes Behandling kan giøres Slutning til de størres; Men hvad fortiente vel disse Skifte-Forvaltere for deres umage? I sandhed frygter jeg for, at det vilde see meget slet ud for saadanne og desiige Skifte-Forvaltere, dersom en Inqvisitons Commssion blev anordnet at skulde holdes over dem, og deres Skifte-Behandling for disse sidste 16 a 20 Aar skulde Nøye undersøges og igiennemlystes; Thi mueligens der torde vel findes den eller de iblant dem, som af fleere end hundrede forrettede Skifter har ikke udstædet syv Skifte-Bre-

33

ve, og dog har de vel ligefuldt beregnet vedkommende baade Enker og Enkemænd alt hvad der efter Lov og Forordninger kunde i Skifte- og Skriver-Salario, samt det stemplede Papiir til Skifte-Breve med andet videre til Udgift beregnes, og got og vel, om De Eenfoldige, som gjerne er bange for den Bussemand, under hvis Cujonade de staaer, har ikke som oftest maattet fra Sig udbetale meget meere, end de skulde og burde, og har endda vel aldrig faaet en smule Brevlap til Beviis og Qvittering for det betalte, end sige Lovformelig

Skifte-Brev; Men hold! hold stille! hvor vil du hen min Ven! Erindre dig, at Sandhed er ilde lidt! veed du ikke en Alethophili Skiæbne? hvorsnart kunde du ikke læse forbittrelsen af en Hamans-Øyne? maatte du ikke strax frygte for hans Trudsler? vilde ikke hans Ansigt falme, men hans Hierte ogsaa tillige skielve? O! viid da hvad du gjør! Gjør ingen Ulykkelig! Kommer en Mardochæus en længere, saa lad ham da blive i Porten! Og skalen Philodaneias ikke gaae frem, saa lad ham ikke heller gaae tilbage! bliver en Skilling end ikke til en Crone, saa lad den dog blive hvad den er og

34

beholde sin Værdi! Og under du ikke Philodaneias Vel; saa und ham da ikke heller ilde! Du veed joe nok, hvad ham er sagt og hvad Erindring ham for faa Dage siden er givet: Han maae ikke svie alt det som Laadent er; Han maa heller nedlegge sin Pen, førend han maa lade Sandhed komme frem: Han kan nok være sin Konge troe uden at skrive om det, hvorunder Kongens intresse verserer; Thi at fiscalisere, det er ikke ham eller hans Embede vedkommende, og ere endskiønt alle de af vor Store og uforglemmlige Chriftian VI beskikkede Land-Fiscaler uddøde eller igien afskaffede, saa ere dog begge Rigerne overalt vel forsynede med meget brave baade Stift-Befalingsmænd, og Amptmænd.

Nu! Hr. Philopatreias jeg vil ikke længere opholde enten dem eller mig ved denne Articul om Giærighed, hvilken Last har slet ingen Stæd til udøvelse hos Geistligheden eller nogen Geistlig Embedsmand, uden hvad Provsterne, som Skifte-Forvaltere, angaaer; Men for Dem har jeg garanderer og endnu garande-

35

rer, at intet mindre, end Giærighed er Deres Drivere, og intet heller mindre end Uretfærdighed og uretfærdig Omgang til egen interesse og Vinding er deres Øyemærke og Sigte i de af dem behandlede Stervboer og Skifter; Jeg

har tvertimod viist contrarium, at de ikke lader

sig besmitte med nogen Uretfærdigheds Løn, men meget meere af Ædelmodighed har ofte plat eftergivet deres fortiente Skifte-Saaria; og hvad som jeg herom har i et og alt skrevet, det er jeg ogsaa i stand til at kunde beviise; Men aldrig er de, min Herre i stand til at beviise, som andre deres Beskyldninger, saa. ogsaa denne, de gjør imod den Geistlige Stand for Giærighed; Provsterne, som ellers ere de eneste i den Geistlige Stand, der kan finde en og anden Leylighed for sig til Giærigheds udøvelse, maatte ogsaa være saa Giærige, at de udtrakte deres Skifte Skrivning paa en heel eller halv Riis Papiir ved et Skifte-Brevs udfærdigelse; Men de

mange, allerede af de Geistlige Jurisdictioner

udstædte og allevegne omkring i Stifterne forekomne Skifte-Acter tiener selv til øyensynlig Beviis for, at de ere blevne skrevne paa saa faa Ark, som

36

mueligt har været og at de tillige ere skrevne uden Langstrøgne udtræk og 7 Alen lange Bogstaver.

Jeg maa nu, endskiønt imod min Billie, af adskillige Aarsager for denne gang her afbryde dette mit Brev, og naar jeg efter min Pligt har tilønsket dem Restitution af deres Svaghed, byder Civilite og Høflighed mig efter den ceremonielle Recess at skrive mig endnu som forhen

Min Herres Hr. Philopatreias.

Deres

Klerkerup ved Clerichsborg den 11 Martii 1771.

Ven og Tiener

Philodaneias.

37

Hr. Philopatreias!

P.S. Just i det samme Moment, som dette mit Brev blev stuttet, indløb mig en Deres Pro Memoire, hvori De deels pr. Commission (men fra hvem, mælder De ikke) vil i Fortroelighed, dog med en liden truende Tordenstraale, tilraade mig plat at nedlegge min Pen og ikke oftere med min Correspondence at incommodere Dem, eller at continuere med mine Kritiske Breve; og deels vil være underrettet om, og forlanger at vide, om jeg, foruden disse Kritiske Breve, har endnu ladet andre fleere mine Skrifter komme ud

i offentlig Tryk, og Hvormange, samt af hvad Indhold og Materie de samme maatte være.

Til det første maa jeg svare Dem reent ud, min Herre! at jeg ikke endnu kan følge Deres mig givne velmeente Raad; thi Geistligheden har jeg for det første paataget mig at forsvare, og den vedbliver jeg endnu, som en ærlig Mand, at forsvare, saa længe Deres Trende Anmærkninger dertil maatte give mig nogen, end og den ringeste, Anledning;

38

Dog langt fra, at jeg derfor nogensinde vil eller kan, og, om jeg end kan, dog ikke bør forsvare den eller de enkelte Embedsmænd i Geistlig Stand, hvis forargelige, slette og i Liderligheds Laster daglig hensølede Levnet selv dømmes og fælder dem; Ney! om det endog var en Biske-Søn, en fornemme Kiøbstæd-Præst, ja! end og en Provst, naar han tidlig og sildig Hænger paa Viin-Huus, og derfra maa immer hentes til sine Embeds-Forretninger, da vil jeg ikke tale et eneste Ord til hans Forsvar, men selv være den første, der vil sige, at den og saadan en Præst bør ikke længere være Præst; Han er unyttig i Herrens Viingaard; Lad ham som en raaden Greenen plat hugges af, at det heele Træ med sine øvrige Greene kan med Ære bestaae og conserveres! Og hvem vilde forsvare den, som Kone og Børn selv klager over, og maa separere sig fra? i det ringeste bør Poëten ikke deri gives Medhold, eller staae til Troende, naar han siger: veniam dant corvis, vexant censura columbas ∴ man stækker Fluor og Myg, men lader Bremsen og Bier fare; De Smaa, saasom jeg og mine Lige, dem vil man for ingen Ting strax have Hovedet af; men de større og Store har som oftest intet at befrygte.

I det øvrige maa min Herre troe, at jeg ellers heele Veyen i mine Kritiske Breve skal lade en teen patriotisme allene lede min Pen,

39

og om jeg end lidet imellem triner ud af den Geistlige og ind i den verdslige Circul, alt efter den mig dertil givne Anledning, saa skeer det dog efter foregaaende Overbeviisning, og for, om mueligt, dermed Tid efter anden at faae enten et eller andet paa Statens Legeme indgroet gammel Saar og Sygdom lægt og cureret; Men ansee mig derfor ikke for Eders Fiende, fordi jeg siger Eder Sandheden!

Jeg kan intet imod Sandhed men vel for Sandhed; En Patriot maa ogsaa uforfærdet til Kongens og Landets gavn sætte de Sandheder frem for Lyset som til Statens Tab og fordervelse ligger skjult i Mørket, og væ mig, om jeg ikke var og vedblev at være saadan en Patriot.

Til det andet maa jeg svare Dem, min Herre! at dette mit Tredie Brev er det femte af mine fra Pressen udkomne Skrifter; men hvilke de Tvende andre af dem monne være og under hvad Navn de ere udkomne, der maa De selv enten giette sig til, eller løbe omkring som en Støvere for at faae Sporet op; Men tænker De, at det ene af dem maa være piecen om det forhexede Dreng-Barn, den omskabte Nisse, da tænker De visselig Feyl; Dog, tænk kun De, hvad De vil! Tænke-Frihed er dem uformeent, og hverken jeg eller nogen kan forbyde Dem at tænke; nok! at ligesom De er af Gemytte til, saa tænker De til: Slette Folk gjør slette Gier-

40

ninger; Saa har og nedrige Gemytter nedrige og slette Tanker; Men tor De derimod reent ud sige, at jeg er Forfatteren af ermelte Skrift, da svarer jeg dem paa min Moders Maal og siger: at De er en Løgnere, og deri taler De, som en Løgnere, hvad enten De da bærer Hielm og Skiold eller ikke; og vil de vidnesfast vedblive denne Beskyldning, da skal jeg have den Ære at besøge og opvarte Dem, endskiønt det i saa Fald bliver vel paa en for Dennem altid ubelejligh Tid og Time.

For Resten behager De og Deres associerede om meer bemelte Skrift med Deres egen iblandede Suurdey enten selv at skrive eller kiøbe andre til at skrive mig til, ligesaa tidt og meget, som De vil, jeg anseer det altsammen ikkun for Rendesteens-Skarn, der bør kastes slige Skribenter lige i Øynene; thi jeg besvarer det allene med Foragt og Taushed: noli me tangere; nisi te retractum volueris ∴ Furchte Gott, thue Recht, und scheu den Teusel nicht. De veed jo, at Maanen hverken standser i sin Gang eller mister noget af sit Skin, i hvor mange Hunde der end gøer og biesser ad den; og jeg sover ligesaa trygt i min Seng, som jeg er roelig i mit Sind, i hvor længe og i hvor meget de bruger deres Tunge til at forhugge og fortygge mig med. Munkholm eller Christiansøe kan snarere have et Logis for andre end for mig. Adieu.

Philodaneias.